



מתורתו של צדיק אבייר יעקב



משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' כי תשא תשפ"ה

בית יעקב

סוד י"א סממני הקטורת

ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבנה זכה בד בבד יתה. ועשית אתה קטרת ריח מעשה רוקח ממלח טהור קדש. ושחלת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם (ל לז-לח).

אפשר לרמז, דלמה התורה לא פרשה כל סמני הקטרת, דלא פרשה רק נטף ושחלת וחלבנה ולבנה, והשאר כללה אותם בסמים סמים. ואפשר דהטעם הוא, דאחד עשר סמים הם, ושבעה מהם כנגד זעיר ונוקבה, וארבעה כנגד אבא ואמא וישראל סבא ותבונה, כנודע בדברי רבנו האר"י ז"ל (שער הכונת ענין תפילת השחר דרוש א). ואלו האחד עשר ניצוצות נתונות בתוך הקלפות שהם גם כן אחד עשר קלפות, ואלו הן הקלפות שכנגד אחד עשר יריעות עזים וכנגד אחד עשר אורזים, ובכל יום מתברר מהם מה שמתברר, וכשיכלו להתברר יבוא משיח צדקנו במהרה בימינו כן יהי רצון אמר. והנה צריך האדם לכוון דעתו בשעת קריאת הקטרת, ולכוון לבדו הניצוצות של הקדשה שבתוך הקלפות, ולכן משבח בזהר הקדוש (ח"ב ריח) לקריאת הקטרת לאין קץ. והטעם שתקנו הקטרת בתחלת התפלה בעולם העשיה, מפני ששם הוא חקף הקלפות:

בירור כמה דרגות של הניצוצות וביטול הקליפה

וזהו כונת הפסוקים: קח לך סמים, הם הניצוצות שבתוך הקלפות, נטף הוא לשון טפות, הם הניצוצות, הזהר וחזק ואמץ בקדשה ובכונה כדי שתוציאם, וזהו ושחלת, לשון הוצאה, כמו כמשחל בגיתא (ברכות ח. א), דהינו, הזהר כדי שתוציא הניצוצות. וחלבנה, חלבנה גימטריא המ', להורות שהניצוצות האלה שבתוך אחד עשר קלפות הם המין נוקבין. סמים ולבנה זכה.

מיתוק הדינים ע"י הקטורת

ועשית אתה קטרת, דהינו, הזהר שעל ידי מעשיך בטהרה ובקדשה תעשה אותה קטרת, שיעלו ניצוצות על ידך. והפונה היא, שתכון ששמות 'אלהים' שהם דין יתמתקו על ידי הטהרה, וזהו ריח מעשה רוקח ממלח טהור קדש, רוקח גימטריא אלהים דיוד"ן ועוד אותיות 'אלהים' במלוי. והפונה היא, רוקח שהוא רומז לאלהים, יהיה ממלח, דהינו מערב עם טהור קדש, שהם הטהרות, כדי שיתמתק:

יאמר פיתום הקטורת בכונה וביראה

ושחלת ממנה הדק, בא לרמז, דהעקר הוא דצריך האדם לכוון דעתו ולהוציא המלות ביראה פראוי. והנה הדק ראשי תבות הרהור דבור קול. דהינו, שיהיה מכוון כונתו שהוא הרהור, ודבור, וקול, ומוציא המלות ביראה כדי ששבוה ויכל לעלות הניצוצות עד שיהיו בפלכות, וזהו ונתתה ממנה לפני העדת, היא המלכות, אשר על ידי זה אועד לכם שמה, ואז קדש קדשים תהיה לכם: (פיתוחי חותם)

יראת יעקב

אהבה יראה ותורה

ויאמר ה' הנה מקום אתי ונצבת על הצור (לכ כא).

חיבור האהבה והיראה

שתי מדות אחיות הן בעבודת ה', יראת הבורא ואהבתו. עבודת ה' אינה שלמה אם אינה נעשית מתוך קנין מדות אלו כאחת. דבר זה מפרש בתורה, שנאמר (דברים י ב) 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך, כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו. היראה והאהבה נצרכות במיוחד ללמוד התורה. כי בדרך הלמוד, ראשית יש ללמוד מתוך יראה, ובזה יבוא האדם גם לאהבה.

אהבה ויראה מביאות לתורה

רבנו זיע"א כותב על כך (פיתוחי חותם) כי אדם הרוצה לזכות לדבקות בקדוש ברוך הוא, תהיה ראשית עבודתו לסגל לעצמו אהבת ויראת ה', ומתוך היראה העליונה יזכה לתורה, יבינה על בריה וידע את סודותיה.

ביראת ה' זוכה האדם לשבעים פני התורה ולסודותיה

רמז לזה נמצא בתבות 'יראת הור', שכאשר הן נכתבות במלוי כזה: יו"ד רי"ש אל"ף תי"ו יו"ד הי"י וי"ו ה"י, יעלו סופי התבות, אותיות 'דשפודיו', יחד עם מגן שתי התבות, בגימטריא כחשבון תבת 'שבעים' (422), כמגן הפנים - אלו הפרושים - שיש לתורה. כי גדול כחה של יראת ה' לזכות את האדם לגלות שבעים פנים לתורה. עוד רמזו החשבון למגן תבת 'סוד' (70), כי בזכות היראה, יתגלו לאדם רזי התורה.

גילוי כוח שלושת המידות בהתגלות ה' למשה

והנה, כשם שבקדשה העליונה פועלות שלוש מדות השורות כאחד, ואלו הן: חסד מימין, גבורה משמאל, ותפארת באמצע, כך גם באדם עצמו, צריך לנהל באהבה מימין, יראה משמאל, ותורה באמצע. ועל שלוש הנהגות אלו, המכונות כנגד הספירות העליונות, נאמר בפסוק (קהלת ד יב) 'והחוט המושלש לא במהרה יתק'. על ענין זה רמז הקדוש ברוך הוא למשה רבנו עליו השלום, בשעה שרצה להגלות אליו, ואמר לו 'הנה מקום אתי ראשי תבות אהבה תורה יראה, וכסדר זה דוקא, אהבה מימין, תורה באמצע ויראה משמאל.

צדקה מכפרת על ביטול תורה

ולקחת את כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד וגו' (ל טו). בא לרמז דהכסף של הצדקה מכפר, דכסף במלוי גימטריא 'כפר', לרמז דהוא מכפר, ומכפר אף על עון בטול תורה. וזהו ונתת אתו על עבדת אהל מועד, דהינו בשביל עבודת אהל מועד, שהוא בטל תורה שהיא עבודת אהל מועד: (פיתוחי חותם)

יתן את הצדקה לעמלי תורה ויחשב כאילו למד

אי נמי יש לומר, ולקחת את כסף הכפרים, לרמז מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים נג) 'כי בצל החכמה בצל הכסף' (קהלת ז יב), דעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות למחזיקי בידי לומדי תורה צל וחפה אצל לומדי תורה, שנאמר 'כי בצל החכמה בצל הכסף'. וזהו שאמר ולקחת את כסף הכפרים, דהינו, הכסף שרצית לתת לכפרה, תן אותו לעמלי תורה, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (קיד' יא א) אם רצית לעשות צדקה, עשה אותה עם עמלי תורה. והינו הכונה בכאן, ולקחת את כסף הכפרים ונתת אתו על עבדת אהל מועד, דהינו, תן אותו לבני הישיבה היושבים בבית המדרש על התורה שהיא עבודת אהל מועד, ובזה והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה', שיחשב להם כאילו הם עסקו בתורה ויעשה להם חפה אצל לומדי תורה. וזהו לכפר על נפשתיכם, על שלא עסקתם בתורה, והשתא יחשב לכם כאילו עסקתם: (פיתוחי חותם)

באור יעקב

להצילך ולתת איביך לפניך

הכנסת שלו להתמיד בלמודו.

השמש שלו חפץ לראות מה יעשה רבנו בשעה מסכנת זו. בשל כך התנגב מעבר לחלון והציץ לתוך בית הכנסת, ומצא את רבנו כשהוא יושב ולומד. לפתע ראה את רבנו קם ממקומו, פורש כפיו כלפי מעלה וקורא: "רבנו של עולם, האם לא אוכל אני להגן על העיר?" ומיד נתישב שוב, והמשיך לעין בספר כדרכו.

כעבר שעה קלה נכנס השמש לבית הכנסת, ואז אמר לו רבנו יעקב: "טוב שבאת שלמה. לך אל השייך אל אסלאם ותאמר לו: הלילה ישכב בשעה הרגילה על משכבו. בורא עולם הוא ילחם בברברים". שאלו השמש האם אמנם ילך בשעת סכנה, אך רבנו לא השיב לו והמשיך בלמודו. הבין השמש שעליו ללכת. יצא השמש והלך אל השייך ומסר לו את דברי הרב, אבל השייך לא האמין לדברים, ואל שריו אמר: "אנחנו מעטים והם רבים, מה יהיה בסופנו?"

ואולם, עוד בטרם הספיק שלמה השמש לשוב אל הרב לבית הכנסת, הגיעו שני פרשים ממשרתי השייך אל רבנו לבית הכנסת, נפלו לפניו על פניהם וקראו: "אלחנן אלכביר! [הרב הגדול], השייך שולח לך תודתו בעינינו ראינו את הנס הגדול!" רבנו עשה עצמו תם ושאלם: "מה הנס שראיתם?" ענו ואמרו: "הם עלו עלינו כארבה, והנה נשבה רוח ולא נשאר מהם פליטה! רדפנו אחריהם, ופתאום נעלמו מעינינו כאלו טלטלתם הרוח מכאן". אמר להם רבנו יעקב: "אכן אנשי חיל אתם!" השיבו: "מה אנחנו? יודעים אנו כי הכל מעשה ידיך הוא". אבל רבנו לא שעה אליהם ולא התחסס לכבוד שרחשו שלו, אלא הרקין שוב את ראשו והמשיך בלמודו.

קדושת יעקב

חובת האמונה בשלושה עשר עיקרים

רמז אחדות ה' ביום אחד

באור הדברים, שהקשה להם לחכמים זכרונם לברכה הלשון 'יום אחד' שנאמר במעשה בראשית, והיה לו לומר 'יום ראשון', וכפי שנאמר אחר כך 'יום שני', 'יום שלישי', ולא 'יום שנים', 'יום שלושה'. אלא, בא הכתוב לרמז שביום הראשון היה הקדוש ברוך הוא יחיד בעולמו, שלא נבראו המלאכים עד היום השני, כדי שלא יטעו הבריות לחשב חלילה שהיו המלאכים מסיעים לקדוש ברוך הוא בבריות שמים וארץ. משום כך נאמר 'יום אחד', לרמז שהיה הקדוש ברוך הוא יחיד ומיוחד. ומכאן נלמד שהקדוש ברוך הוא יחיד הוא, ואין בו שום שתוף חס ושלום.

כל העובר עבירה כעובד לאל אחר חלילה

מכאן נלמד עד כמה חמור עוון עבודה זרה, שבזה מראה העובד כאלו יש כח נוסף חלילה מבצעדי ה' יתברך. ויש לדעת, שלא רק העובד עבודה זרה מקבל גזל, אלא כל החוטא לפני ה' יש גזל שמין עבודה זרה. כך מצינו בזהר הקדוש (ח"ג פד.) כי בשעה שהיה התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי עליו השלום עובר עם תלמידיו במקום שהיו הנשים יושבות בו, היה מזוהר אותם מאד מהסתכלות בהן, ואומר להם 'הזהרו שלא תראו בעיניכם, משום 'אלהי מסכה לא תעשה לך'. מפרש יוצא, שכל העובר עברה הרי הוא כעובד אל אחר חס ושלום. וזאת משום שאם היה מאמין באחדות ה' יתברך, לא היה מעז לעשות דבר כנגד רצונו, ורק משום שנכנס בלב החוטא שמין ישות עצמית, מעלה הוא על דעתו לדחות את רצון ה' מפני רצון עצמו חלילה.

לכן, גם בכך מזוהר מאד בעל התשובה להשמר, שלא יעבר שום עברה מיום שובו אל אלהיו, כי בכך הוא פוגם באחדותו יתברך חלילה. אלא יתאמץ בכל כחו לעסוק בתורה ובמצוות כרצון ה', שהם אלו המורים על אחדותו יתברך.

הגויים תושבי תאפילת ידעו גם הם את כחו הגדול ואת קדשתו הרבה של רבנו, בידיהם כי זכותו של רבנו מגנה על היהודים. אבל למרות כן שנאתם ליהודים גדולה היתה מאמונתם ברבנו. בשל כך, לא אחת היו שולחים לעיר את ה'פלשתים', גויים זרים ברברים שהיו מציקים ליהודים. כאשר 'פלשתים' אלו היו מגיעים לעיר, גם השייך אל אסלאם היה פוחד מהם מאד, שמא יכו מכה רבה גם בו ובאנשיו. בשל כך העמיד אנשי חיל להלחם כנגד הגויים הללו. אבל גם החילים הללו, אנשי השייך פחדו מאויביהם, ובינתיים, כאשר העיר נותרה ללא משמר, התפרצו הזרים הללו לתוך העיר ועשו בה שמוות. באחת הפעמים, הגיעו הברברים הללו לתוך העיר, וכפסע היה ביניהם לבין התפרצותם לתוך המלאח (רבע היהודים) להכות ביהודים, והסכנה גדולה אותה שעה שעת מנחה היתה, אבל בתאפילת אין מתפללים מנחה גדולה אלא מתפללים בין השמשות ואחר כך לומדים קצת ויש כאלו שמתפללים ערבית. ברם, ביום זה, בראות היהודים שהם בסכנה גדולה, אזי מרב פחד התחבאו היהודים בבתיהם ולא יצאו לתפלת מנחה.

בראות רבנו 'אביד יעקב' כן, צוה באותה שעה על בנו הרב אהרן שילך ויאסוף מגין יהודים לתפלה. תמה הבן: 'הלא שעת סכנה היא, ואתה אומר שאלך ואאסף מגין?' גער בו אביו: 'האם אין אמונה בלבך?' הלך הבן והביא מגין יהודים. התפלל רבנו יעקב בנחת, אבל מנגד, בנו ושאר היהודים שרויים היו בפחד גדול.

לאחר התפלה נגשו אליו אחדים ואמרו לו בפחד: 'רבי, כפסע בינינו ובין המות. הברברים לא רחוקים מחומת המלאח'. לא השיב רבנו כלום על השאלה אלא אמר: 'היום החשיך, הבה ונתפלל ערבית'. התפללו תפלת ערבית ונתפזרו איש איש לביתו בפחד גדול, אך רבנו נשאר כדרכו בבית

אלהי מסכה לא תעשה לך (לד יז)

י"ג עקרים של אמונה צריך כל אדם לדעת בידיעה שלמה ולהאמין בהם באמונה שלמה, וכל אחד מהם בפני עצמו הוא מעקרי אמונתנו ודתנו. שלושה עשר עקרי דת אלו, נחוצים לכל אדם מישראל, להיות מחזיק ומאמין בהם באמונה שלמה. ובפרט בעל תשובה, צריך להתחזק מאד באמונה בהם, שמצילה מן החטא, ומביאה לכפרה על מה שכבר חטא. ולכן יעשה אותם עטרה לראשו וזכרון בין עיניו.

רמז י"ג עיקרים בתיבת 'בראשית'

רבנו זיע"א כותב (ננוי המלך, תיקוני התשובה) כי יש למצא רמזים לכל י"ג העקרים בתחלת התורה, במעשה בראשית, כי הם עקר האמונה והדת, וראויים הם להכתב מיד בפתיחת דברי התורה.

אמת יהוד ה' והרמז לבנין המשכן

היסוד השני שבו מחיב כל איש ישראל להאמין, הוא אחדות ה', לדעת שהקדוש ברוך הוא אחד ומיוחד, ואין לו שום שתוף חס ושלום. גם יסוד זה נתן למצא לו רמז במעשה בראשית, וכפי שדדשו רבותינו זכרונם לברכה (במדבר רבה יג ו) וזה לשונם: 'ביום הראשון (במדבר יז יב), אמר ר' שמואל בר אבא, מהו ביום הראשון, מן היום הראשון שברא הקדוש ברוך הוא את העולם נתאור לדור עם בריותיו בתחתונים, ראה היאך כתיב בברית יום ראשון (בראשית א ה), 'ויהי ערב ויהי בקר יום אחד', יום ראשון אינו אומר, אלא יום אחד. וכשם שאמר יום אחד יאמר יום שנים יום שלשה, אלא, למה אמר יום אחד, שעד שהקדוש ברוך הוא היה יחיד בעולמו, נתאור לדור עם בריותיו בתחתונים, לא עשה כן, אלא כיון שהוקם המשכן והשרה בו הקדוש ברוך הוא שכינתו ובאו הנשיאים להקריב, אמר הקדוש ברוך הוא יכתב שביום זה נברא העולם. עד כאן.